

Karpiński, Rafał

"De conflictu Hungarorum cum Solymano Turcarum imperatore ad Mohach historia verissima", Stephanus Brodericus, ed. Petrus Kulcsar, Budapest 1985 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 77/4, 838-839

1986

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Książka (dystrybuowana przez Wydawnictwo Bernardynów mieszcząca się w Kalwarii Zebrzydowskiej) stanowi ważny instrument pracy dla historyków różnych specjalności; także punkt wyjścia dla jakże potrzebnych dalszych badań.

R.K.

Góra Świętej Anny. Sanktuarium diecezji opolskiej, Paul Pattloch Verlag, Aschaffenburg 1985, s. 125.

Ta luksusowa publikacja formatu *in quarto* prezentująca najwyższy, światowy poziom poligraficzny (znakomity papier, świetne kolorowe zdjęcia, m.in. Adama Bujaka), warta jest przedstawienia na tych łamach nie tylko ze względu na zwięzłe przedstawienie dziejów sanktuarium (liczy ono 25% tekstu). Także opis sanktuarium, bazyliki, kultowej rzeźby św. Anny, klasztoru ojców reformatów, kalwarii itd. dostarcza wobec oszczędnych informacji w „Katalogu Zabytków” (t. VIII: Województwo opolskie, z. 14: Powiat strzelecki) ważnego materiału. Wreszcie informacje o współczesnych praktykach pielgrzymkowych, z wiadomościami o pobycie tu Jana Pawła II zainteresują przede wszystkim badacza współczesności. Szczególna wartość książki, wobec braku opracowań w języku polskim, leży w jej warstwie dokumentacyjno-tekstowej i fotograficznej.

Z usterek należy odnotować zaliczenie bł. Czesława, a zwłaszcza bł. Bronisławy do rodu św. Jacka, tj. Odrowążów. Ta genealogiczna legenda ma uporczywą tradycję. Podobnie problematyczne jest zaliczenie Krzysztofa Strzały (*recte* Strzeli), fundatora pierwszego kościoła na Górze Chełmskiej (ok. 1480 r.) do tegoż rodu Odrowążów. Wypadałoby rozstrzygnąć czy zasadne jest używanie spolonizowanej formy nazwiska właściwych fundatorów nowego kościoła, klasztoru i kalwarii, tj. Gaszynowie, a nie Gaschinowie.

R.K.

Stephanus Brodericus, *De conflictu Hungarorum cum Solymano Turcarum imperatore ad Mohach historia verissima*, edidit Petrus Kulcsar; tenże, *Oratio ad Adrianum VI. Pontificem maximum*, edidit Csaba Csapodi, „Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum”, Series Nova, Akadémiai Kiadó, Budapest 1985, s. 92.

W węgierskiej serii nowej „Biblioteki pisarzy wieków średnich i nowożytnych” ogłoszono dotychczas dzieła A. Bonfiniego, P. Ransanusa, Jana ze Zredna, Ch. Sche-saeusa i S. Proxenususa. „Przegląd Historyczny” odnotował niektóre z nich. Stefan Brodarics (ok. 1470—1539), którego dwa dziełka pomieszczono w niniejszym tomie, doktor prawa kanonicznego od 1506 r. (po studiach w Padwie i Bolonii), biskup Sirmium (Srjem — Srjemska Metrovica) i kanclerz Ludwika II od 1526 r., potem od 1537 r. biskup Vac, znany jest dobrze historiografii polskiej (St. Smółka, X. Liske, Wł. Pocięcha, A. Wyczański) jako rzutki dyplomata, często odwiedzający nasz kraj. Swą relację o bitwie pod Mohaczem, jedyny opis naocz-nego świadka, napisał w roku 1527; bezpośrednio po klęsce znalazł się w stron-nictwie prohabsburskim Ferdynanda, opuścił je wiosną tegoż roku. Dziełko to odbite w Krakowie u Wietora dedykował Zygmuntowi I Jagiellończykowi. Nie odnaleziono żadnego egzemplarza tej edycji, znanej jedynie z osiemnastowiecznego bibliograficznego opisu (Janocki). Łaciński tekst oryginału nadto kilkakrotnie jeszcze w czasach nowożytnych ułóstępniano drukiem, w Polsce zaś w t. VII „Acta Tomicianana”, nr 212. Jest też kilka tłumaczeń na węgierski. Niniejszą edycję

che-

poprzedziła rozległa kwerenda. Wydawca określił zależności między poszczególnymi rękopiśmiennymi i drukowanymi (opartymi na nieistniejących dziś podstawach) wersjami „De conflictu...”. Do edycji wykorzystano dwie szesnastowieczne rękopiśmienne kopie: 1. z Biblioteki Akademii Nauk w Budapeszcie i 2. z Biblioteki Czartoryskich, także rękopis z końca XVIII w. z Biblioteki Kórnickiej sporządzony na podstawie szesnastowiecznego odpisu oraz wspomniane wydanie tekstu w „Acta Tomiciana” i u A. Bonfiniego „Rerum Ungaricarum decades quatuor” (Bazylea 1568 r.).

W tomie zamieszczono też gratulacyjną mowę, jaką wygłosił Brodarics, legat Ludwika II, w roku 1522 przed Hadrianem VI z okazji objęcia przezeń pontyfikatu. W oracji tej wzywano o pomoc dla walki z Turkami. Wydano ją drukiem w rok później, niestety bez adresu wydawniczego. Unikalny egzemplarz zachował się w Bibliotece kapituły w Sewilli.

Oprawa edytorska została ujednoczona: przypisy tekstowe oznaczone cyframi umieszczono pod tekstem, rzeczowe, ciekawe komentarze na końcu książki, zapatrzonej oczywiście we wspólny indeks osobowy i geograficzny.

R.K.

Janusz Pelc, *Europejskość i polskość literatury naszego renesansu*, Czytelnik, Warszawa 1984, s. 641.

W książce drukuje się dwanaście rozpraw, z których dwie („Jana Kochanowskiego »kamienne rękawiczki« i Proteuszowe przemiany” oraz „Krótkie myśli o przestrzeni i czasie”) powstały specjalnie dla tego tomu. Pozostałe napisano bądź na nowo, przejmując fragmenty wcześniej drukowanych prac, bądź publikowano je wcześniej w wersjach węższych, zmienionych czy redakcyjnie odmiennych; niektóre były tylko częściowo dotąd ogłoszone drukiem. Chodzi tu o rozprawy autora publikowane w latach 1964—1980. Cały materiał ułożono w czterech częściach. Pierwsza „Prądy-style-kierunki rozwoju” ma charakter teoretyczny, porządkujący i syntetyzujący zarazem. Mieszczą się tu rozważania: 1. o wzajemnych związkach i zależnościach między pojęciami renesansu, humanizmu i reformacji; 2. o pokoleniach, ośrodkach i wewnętrznych cezurach renesansowej literatury polskiej; 3. o dwujęzyczności ówczesnej literatury.

Część druga dotyczy twórców. Rozważa się tu pisarstwo M. Reja, postawy Kochanowskiego wobec istoty twórczości, wreszcie poezję Szymonowica na tle jego losów, ze szczególnym uwzględnieniem „Sielanek” i nową próbę odczytania sielanki „Orfeus” uznanej za kluczową w całym zbiorze.

Część trzecia zawiera teksty o rodowodach, powinowactwach i przemianach toposów, symboli, kategorii i gatunków. Postacją centralną jest tu Jan z Czarnolasu i jego dzieło. Rozważa się tu istotę maksymy o „sztuce poetyckiej technącej nie dającym się określić czarem”, miejsce Orfeusza w pisarstwie renesansowym i przyrównywanie się do tego „poety doskonałego”, zagadnienie ironii i autoironii, liryzm fraszek i jego wpływ na kształtowanie się poezji lirycznej, wreszcie widzenie czasu i przestrzeni wśród ówczesnych poetów.

Tom zamyka jednorozprawowa część czwarta o rodzimości i samoistności poezji polskiej, także o jej europejskości, zwłaszcza w przypadku Kochanowskiego promieniującej na zewnątrz.

Rozmiary poszczególnych rozpraw są zróżnicowane: liczą od dwudziestu kilku do ponad stu stron. Tytuł tomu, co przy tego rodzaju składankach nie często się zdarza, dobrze odzwierciedla zawartość. Rozproszony w różnych czasopismach, Festschriftach, książkach zbiorowych ważny dorobek J. Pelca ułożony wokół